

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

INFORMACJA BIEŻĄCA

Nr 4(23)

31.01.2002 r.

SPIS TREŚCI

1. NAGRODY NACZELNEGO DYREKTORA ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH ZA ROK 2001
2. PAPIERY OSOBISTE GEN. SIKORSKIEGO PRZEKAZANE Z ROSJI
3. MIKROFILMY Z ARCHIWUM NARODOWEGO USA
4. MODERNIZACJA ARCHIWUM INSTYTUTU JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W NOWYM JORKU
5. ODZYSKANIE DLA AP W KRAKOWIE RĘKOPISÓW ZAGINIONYCH PODCZAS II WOJNY
6. DELEGACJA NDAP Z WIZYTĄ W BUDAPESZCIE
7. POBYT DELEGACJI NDAP W MOSKWIE
8. WIZYTA PREZYDENTA ARCHIWUM FEDERALNEGO RFN
9. ROZMOWY POLSKO-UKRAIŃSKIE W SPRAWIE WYMIANY MATERIAŁÓW ARCHIWALNYCH
10. KONFERENCJA W WARSZAWIE „PRZEMIESZCZONE DOBRA KULTURY”
11. OPRACOWANIE INDEKSÓW OSOBOWYCH DO KSIĄG STANU CYWILNEGO WYZNANIA MOJŻESZOWEGO
12. NIEMIECKO-POLSKIE KOŁOKWIUM EDYTORSKIE
13. NAUKA I PRACA ZA GRANICĄ
14. PIERWSZE POSIEDZENIE ZESPOŁU DS. ANALIZY FUNKCJONALNEJ ARCHIWÓW
15. BAZA LOKALOWA I WYPOSAŻENIE ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH W 2001 R.
16. SPRAWY KADROWE

1. NAGRODY NACZELNEGO DYREKTORA ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH ZA ROK 2001

Pani doc. dr hab. Daria Nałęcz, naczelny dyrektor archiwów państwowych, po raz szósty przyznała nagrody za szczególne osiągnięcia w wykonywaniu zadań na rzecz archiwów państwowych. Wyboru dokonano spośród 8 kandydatur, w tym jednej zespołowej, zgłoszonych przez dyrektorów archiwów państwowych. Laureatami za rok 2001 zostali:

Mgr Marianna Gruszczyńska, kierownik Oddziału we Włocławku AP w Toruniu, za całokształt działalności na rzecz archiwum oraz wzorowe pełnienie obowiązków kierownika oddziału zamiejscowego, a zwłaszcza:

- 1) szeroką popularyzację działalności oddziału, upowszechnianie wiedzy o jego zasobie historycznym, o źródłach archiwalnych do dziejów miasta i regionu oraz aktywną współpracę z organizacjami środowiskowymi (Polskie Towarzystwo Historyczne, Towarzystwo Ziemi Kujawsko-Dobrzyńskiej, Stowarzyszenie Archiwistów Polskich);
- 2) wzorowe przeprowadzenie, bez przerywania pracy, remontu kapitalnego oraz modernizacji budynku oddziału, w tym: przygotowanie koncepcji zagospodarowania obiektu, stały nadzór budowlany, niezwykle sprawne zorganizowanie przemieszczenia zasobu i pracowników w okresie remontu;

w kategorii młodego archiwisty nagrodę otrzymał:

Dr Sebastian Piątkowski, kustosz w AP w Radomiu, za szczególną aktywność i zaangażowanie w zakresie działalności naukowo-badawczej oraz popularyzację archiwum w 2001 r., w tym:

- 1) upowszechnianie wiedzy o zasobie historycznym archiwum, jego strukturze i przydatności badawczej, edycję źródeł z zasobu archiwum, liczne prace naukowe przygotowane na podstawie archiwaliów;
- 2) aktywny udział w konferencjach, sesjach i zebraniach naukowych, połączony z wygłaszaniem referatów, prezentacją historii archiwum i jego zasobu;
- 3) zainicjowanie, zorganizowanie i przeprowadzenie serii spotkań edukacyjnych z 50 nauczycielami szkół podstawowych i gimnazjów Radomia i regionu radomskiego na temat roli archiwum w procesie ochrony dziedzictwa kulturowego i przydatności akt w zajęciach z zakresu edukacji regionalnej.

Nagrody wręczyła naczelny dyrektor archiwów państwowych w dniu 21 XII 2001 r., w sali im. J. Siemieńskiego AGAD.

2. PAPIERY OSOBISTE GEN. SIKORSKIEGO PRZEKAZANE Z ROSJI

W dniu 22 I 2002 r. prezydent RP Aleksander Kwaśniewski przekazał, w trakcie uroczystości w pałacu prezydenckim, teczkę osobową gen. Władysława Sikorskiego, która w postaci kolorowych kopii została przywieziona do Polski przez prezydenta Federacji Rosyjskiej. Dokumenty (po ponownym skopiowaniu) trafiły do Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych i Centralnego Archiwum Wojskowego. Prezydent RP wyraził głębokie zadowolenie, że przekazaniu papierów Władysława Sikorskiego towarzyszyło ze strony prezydenta Putina zapewnienie o gotowości jego kraju do rozstrzygnięcia problemu przemieszczonych dóbr kultury. Stwierdził także, że wspierać będzie wszelkie poczynania polskich instytucji kulturalnych, dotyczące odzyskania utraconych dóbr. Mówił o dokonaniach Władysława Sikorskiego, który spoczywa dzisiaj wśród władców Polski na Wawelu.

W imieniu archiwów państwowych materiały te przejął zastępca Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych Władysław Stępiak. Dziękując prezydentowi Rzeczypospolitej Polskiej wyraził radość, że papiery osobiste Władysława Sikorskiego zajmą należne im miejsce wśród pomników dziejowych państwa i narodu polskiego. Ich los odzwierciedla sytuację polskiego narodowego zasobu archiwalnego, którego rozproszenie po świecie jest największym problemem archiwistyki polskiej. Gest prezydenta Putina musi być odczytany jako gotowość Rosji do rozstrzygnięcia, w stosunkach polsko-rosyjskich, sprawy zagrabionych i przemieszczonych dóbr kultury.

Papiery Sikorskiego, w sumie 32 dokumenty, odzwierciedlają jego karierę wojskową i zawierają świadectwa dotyczące wykształcenia. Udostępnia je Archiwum Akt Nowych.

3. MIKROFILMY Z ARCHIWUM NARODOWEGO USA

Archiwa Państwowe otrzymały w dniu 19 XII 2001 r., za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych, zbiór mikrofilmów dokumentów z zasobu The National Archives and Records Administration w Waszyngtonie. Mikrofilmy te to dar Rządu Stanów Zjednoczonych dla Premiera L. Millera z okazji Jego wizyty w tym państwie. Są to dokumenty konsulatów USA w Warszawie i Wrocławiu z lat 1870–1906 oraz dokumenty Departamentu Stanu, dotyczące roszczeń i spraw majątkowych, wytaczanych państwu polskiemu w latach 1930–1944 i sytuacji w Europie Środkowej i Wschodniej w latach 1940–1944.

Otrzymane mikrofilmy zostały przekazane – zgodnie z właściwością – do Archiwum Akt Nowych, Archiwum Głównego Akt Dawnych i Archiwum Państwowego we Wrocławiu. Dla AGAD przekazano 3 szpule mikrofilmowe (M. 467), zawierające depesze wraz z załącznikami z Konsulatu USA w Warszawie, z lat 1871–1906. Depesze te adresowane były do Departamentu Stanu w USA przez urzędników konsularnych między 30 VI 1871 r. a 30 VII 1906 r.

Pierwsza szpula zawiera: rejestr pism wysłanych z konsulatu w ww. okresie czasu; tomy depesz: nr 1 od 30 VI 1871 do 11 VII 1881 i 2 od 15 VII do 12 IX 1888. Druga szpula zawiera 3 tomy depesz z okresu: 1 X 1888 – 31 X 1893. Trzecia szpula obejmuje tomy depesz: nr 4 – wysłanych w okresie; 5 I 1894 – 21 XII 1904 i nr 5 z okresu 9 II 1905 – 30 VII 1906.

Depesze, poza kilkoma wyjątkami, ułożone zostały chronologicznie. Na początku pierwszej szpuli znajdują się wyselekcjonowane strony z 14 rejestrów korespondencji Departamentu Stanu, które potraktowane łącznie tworzą rejestr depesz wysłanych z Warszawy w okresie od 30 VI 1871 do 30 VII 1906 r. Pomiędzy seriami depesz znajduje się jeszcze inny materiał: okolicznościowe memoranda przygotowane przez urzędników Departamentu Stanu i wiadomości od obywateli USA.

Dnia 11 V 1872 r. z funkcji konsula zrezygnował Charles de Hofman. Od tego czasu aż do 11 III 1875 r. (nominacja Josepha Rawicza) nie było w Warszawie konsula amerykańskiego. Po śmierci Rawicza – 12 VII 1901 r. obowiązki konsula przejął tymczasowo jego bratanek Bolesław Horodyski. 18 XII 1901 r. konsulem został Angus Campbell, ale w praktyce nigdy nie objął tego stanowiska. 23 XII 1902 r. obowiązki wicekonsula zaczął pełnić Hernando de Soto, oficjalnie uznany przez rząd rosyjski. Kolejnym konsulem został Clarence Rice Slocum (19 III 1903–20 VI 1903); w tym czasie placówka podlegała Konsulatowi Generalnemu w St. Petersburgu, z którym pozostawała w stałym kontakcie. Od 20 XII 1920 r. stanowisko konsula generalnego zajął Leo J. Keena. Placówka kontynuowała działalność jako konsulat generalny aż do zamknięcia 15 VI 1941 r., w związku z działaniami wojennymi. Ponownie została otwarta jako połączony urząd konsulatu i ambasady 31 VII 1945 r.

Informacje zawarte w depeszach stanowią różnorodny materiał: wiele z nich to raporty o położeniu i warunkach handlu i kupiectwa w Polsce (niektóre z nich opóźnione o 3 lata ze względu na brak centralnego biura statystycznego w Polsce). Między nimi znajdują się raporty o ogólnych skutkach pożyczek handlowych – w przemyśle gazowym, bawełnianym, obuwniczym, skórzanym, górnictwie ołowiowym i cynkowym, korporacjach handlowych, szkołach rolniczych i ogrodniczych (m.in. statut Warszawskiej Niższej Szkoły Sadownictwa przy Warszawskim Ogrodzie Pomologicznym, 1897 r.). Inne tematy, o których mówią depesze to: stan księgowości i rachunkowości konsulatu, sprawy emigracji, opodatkowania,

informacje o sprzęcie rolniczym używanym w Polsce, wiadomości na temat wystaw: higienicznej (1895 r.) elektrycznej (1904 r.), rybnej (1900 r.) i in., problematyka rozwoju i ekspansji amerykańskiego handlu, możliwości utworzenia agencji konsularnej w Łodzi, ekstradycje, kondolencje w związku z zabójstwami prezydentów Gartfielda i Mc Kinley'a. Została opisana także sytuacja rewolucyjna w Rosji (1905 r.) oraz warunki egzystencji w Warszawie podczas Rewolucji w 1905 r., szczególnie ciężkie położenie Żydów.

Niektóre depesze są listami potwierdzającymi do załączników o charakterze formalnym, wysyłanych przez urzędników konsularnych do Departamentu Stanu, takich jak raporty o dochodach konsularnych czerpanych z handlu. Jednakże, zgodnie z polityką departamentów przyjętą w 1870 r., wiele statystycznych załączników zostało przeniesionych z właściwych sobie pism i rozdysponowanych pomiędzy inne akta Departamentu Stanu lub wysłanych do innych departamentów rządowych.

Akta przedstawione na niniejszym mikrofilmie są częścią zbioru dokumentów przechowywanych w Archiwum Narodowym, oznaczonym jako Grupa Akt 59, Akta Generalne Departamentu Stanu. W tej samej grupie znajdują się kilka serii dokumentów zawierających dodatkowo materiał odnoszący się do stosunków pomiędzy Rosją i USA: są tu mikrofilmy zawierające depesze od amerykańskich urzędników konsularnych, m.in.: w Archangielsku, Batumi, Moskwie, Noworosyjsku, Odessie, Pietropawłowsku, Rydze, Władywostoku czy St. Petersburgu. Uzupełnieniem tych depesz są instrukcje dla konsulów. Znajdują się tu także kopie instrukcji wychodzących z Departamentu Stanu dla amerykańskich ministerstw na wszystkie kraje, także na Rosję; noty do zagranicznych ministrów i konsulów w USA przesyłane z Departamentu Stanu, m.in. do rosyjskiego Poselstwa w USA i stamtąd do Departamentu Stanu. Odnośnie do Rosji są tu również instrukcje dla specjalnych agentów amerykańskich i depesze od tychże.

Wszystkie te serie zostały przerwane 14 VII 1906 r., kiedy Departament Stanu przyjął praktykę tematycznego rejestrowania korespondencji wchodzącej i wychodzącej. Dlatego dokumenty przedstawione na mikrofilmie przekazany stronie polskiej kończą się na roku 1906.

W tej samej grupie nr 59, w pliku akta Departamentu Stanu z lat 1910–1929 znajdują się również serie dokumentów odnoszących się do spraw rosyjskich: 3 z nich zostały reprodukowane na mikrofilmach (jedna relacjonuje wewnętrzne sprawy Rosji i Związku Sowieckiego, druga – polityczne kontakty Rosji i USA., trzecia – polityczne relacje z innymi krajami).

Ponadto w grupie akt 84 akta Departamentu Stanu odnoszące się do placówek zagranicznych znajdują się dokumenty placówek dyplomatycznych i konsularnych; między nimi także akta Poselstwa (później Ambasady) w Rosji z lat 1807–1919 i 1934–1938,

placówki konsularnej w Warszawie (1874–1935) i innych placówek konsularnych w tym kraju.

M. Januszewska, D. Lewandowska

4. MODERNIZACJA ARCHIWUM INSTYTUTU JÓZEFA PIŁSUDSKIEGO W NOWYM JORKU

W dniach 20 XI – 19 XII 2001 r. w Instytucie Józefa Piłsudskiego w Nowym Jorku przebywała dr Anna Krochmal z NDAP. Celem wizyty było szczegółowe rozpoznanie potrzeb tej placówki w zakresie planowanych prac modernizacyjnych w archiwum Instytutu.

Instytut został powołany do życia w 1943 r. jako kontynuacja Instytutu Badania Najnowszej Historii Polski działającego w Warszawie od 1923 r. W skład zasobów archiwalnych Instytutu wchodzi materiały uratowane z Polski po wybuchu II wojny światowej, a także archiwalia organizacji polskich i działaczy polonijnych w Stanach Zjednoczonych oraz akta wyższych oficerów, polityków i placówek dyplomatycznych pozyskane w różnych okresach po cofnięciu uznania dla rządu RP w Londynie i rozwiązaniu polskich sił zbrojnych. Archiwum Instytutu, liczące ponad 150 m.b. akt jest drugą co do wielkości tego typu placówką w USA, po Instytucie Hoovera. Zbiory archiwalne uzupełniają: licząca ponad 30 tys. woluminów biblioteka, galeria obrazów złożona z ponad 200 cennych dzieł malarzy polskich oraz kolekcje fotografii, map, znaczków pocztowych, medali i prasy.

W pierwszym etapie podjętych prac oceniono większość kolekcji pod kątem ich opracowania i stanu zachowania. Szczegółowo zapoznano się z zespołem akt powstań śląskich z lat 1919-1921, stanowiącym jedną z najcenniejszych kolekcji, a równocześnie wymagającym jak najszybszej konserwacji.

Istotną kwestią jest sprawa komputeryzacji zbiorów, zwłaszcza że archiwum Instytutu nie dysponuje pomocami archiwalnymi do większości zespołów. W trakcie posiedzenia Rady Instytutu, które odbyło się 8 XII 2001 r., uzyskano akceptację władz Instytutu na wprowadzenie do użytkowania bazy danych SEZAM, która została przekazana bezpłatnie przez NDAP na zasadzie dwustronnej umowy z Instytutem. Po wpisaniu danych przez Instytut baza zostanie scalona z wersją ogólnopolską oraz umieszczona w Internecie.

Z myślą o popularyzacji zbiorów oraz zapewnieniu użytkownikom szybkiej informacji został opracowany w trakcie pobytu projekt nowej strony internetowej Instytutu, który następnie dołączono do wniosku o grant w Fundacji im. Jurzykowskiego w Nowym Jorku.

W trakcie prowadzonych prac w archiwum przeprowadzono także wstępną kwerendę dotyczącą akt na temat działalności polskiego wywiadu. Efektem tego było sporządzenie wykazu odnalezionej dokumentacji oraz przykładowych kserokopii z wybranych

dokumentów. Ustalono także, że archiwum Instytutu przechowuje materiały dotyczące Radia Wolna Europa. Stanowią one uzupełnienie nagrań i dokumentacji znajdującej się w Polskim Instytucie Naukowym w Nowym Jorku (PIASA), a przede wszystkim zbiorów krajowych w ADM.

Poza archiwum PIASA w trakcie pobytu zapoznano się także z organizacją i zbiorami archiwalnymi i muzealnymi Stowarzyszenia Weteranów Armii Polskiej w Nowym Jorku. Na najcenniejszą część zbiorów tej instytucji składają się akta i fotografie dotyczące weteranów Armii Polskiej we Francji (tzw. Błękitnej Armii), w szeregach której w latach 1917-1919 służyło ponad 20 tys. ochotników z Ameryki Północnej.

Efektom miesięcznego pobytu było opracowanie szczegółowego wykazu dalszych prac archiwalnych, które od stycznia 2002 r. będą prowadzone przez 10 miesięcy przez archiwistę z AP w Łodzi.

A. Krochmal

5. ODZYSKANIE DLA AP W KRAKOWIE RĘKOPISÓW ZAGINIONYCH PODCZAS II WOJNY

Archiwum Państwowe w Krakowie odzyskało dwa rękopisy utracone w czasie II wojny światowej. We wrześniu 1939 r. niemieccy żołnierze zrabowali m.in. księgę Sądu Wyższego Prawa Niemieckiego, zawierającą wpisy z lat 1472–1486 i księgę ziemską zatorską, obejmującą lata 1531–1562. Obydwa wymienione rękopisy znalazły się w Bad Arolsen w posiadaniu obywateli niemieckich Eriki i Gerharda Lamm. W wyniku kilkumiesięcznych negocjacji, po otrzymaniu wszelkich szczegółowych wyjaśnień, zgodzili się oni zwrócić archiwalia do Polski. 14 I 2002 r. do Bad Arolsen wyjechał dyrektor AP w Krakowie dr Sławomir Radoń. Wszechstronnej pomocy udzieliła mu Ambasada RP w Berlinie. Dr Jan Rydel, kierownik Wydziału Informacji i Kultury Ambasady, towarzyszył dyrektorowi Radoniowi w drodze do Bad Arolsen i był bardzo pomocny w trakcie spotkania z właścicielami archiwaliów. Państwo Lamm protokolarnie przekazali obie księgi na ręce dyrektora polskiego archiwum. Rękopisy pozostały w depozycie Ambasady w Berlinie i w najbliższym czasie zostaną przekazane do Polski pocztą dyplomatyczną.

S. Radoń

6. DELEGACJA NDAP Z WIZYTĄ W BUDAPESZCIE

W dniach 2–5 XII 2001 r. doc. dr hab. Daria Nałęcz, naczelny dyrektor archiwów państwowych, wraz z towarzyszącymi jej przedstawicielami NDAP, złożyła oficjalną wizytę w Archiwum Narodowym Węgier oraz Open Society Archives w Budapeszcie. W wyniku przeprowadzonych rozmów z doc. drem hab. Lajosem Gecsényim, dyrektorem generalnym

Archiwum Narodowego Węgier i Lajosem Körmendym, zastępcą dyrektora generalnego, strony uzgodniły, iż dalsza współpraca będzie rozwijana zgodnie z podpisanym 14 X 1998 r. w Wiedniu „Porozumieniem o współpracy między NDAP a Archiwum Narodowym Węgier”.

Za najważniejsze zadanie uznano obecnie przygotowanie przewodnika po źródłach archiwalnych do historii Polski w archiwach węgierskich i Węgier w zasobie archiwów polskich. Propozycja strony polskiej podjęcia prac nad przewodnikiem w ramach większego projektu „Wspólne dziedzictwo archiwalne państw i narodów Europy Środkowej i Wschodniej” – ze względu na trudności finansowe – nie spotkała się z pozytywną oceną węgierskich partnerów. Podjęto decyzję o przygotowaniu publikacji w formie tradycyjnego przewodnika, którego części polska i węgierska zostaną przygotowane w języku kraju przechowującego archiwalia, z ewentualnym uzupełnieniem przewodnika o streszczenie w języku niemieckim lub angielskim.

Omówienie dotychczasowej – pozytywnie ocenionej przez obie strony – współpracy, wskazało na konieczność szczegółowego określenia zasad wymiany mikrofilmów (zostanie zawarte oddzielne porozumienie określające warunki jej realizacji) oraz wspierania inicjatyw archiwów regionalnych do prowadzenia bezpośredniej współpracy. Podczas spotkania w Archiwum Narodowym Węgier poruszono również sprawy związane z udziałem naszych krajów w projektach o charakterze wielonarodowym, w tym w projekcie opracowania Archiwum RWPG.

Polska delegacja zwiedziła nowy gmach Archiwum Narodowego, zaprojektowanego z uwzględnieniem propozycji zgłoszonych przez archiwistów. Zastosowano nowoczesne systemy zabezpieczające, z rozmachem zaprojektowane i dobrze wyposażone wnętrza pracowni naukowej, sali konferencyjnej, magazynów oraz pomieszczeń biurowych i socjalnych. Dumą Archiwum Narodowego Węgier jest komputerowa baza danych (oprogramowanie firmy Oracle), obejmująca całość zasobu archiwalnego. Baza, poza standardowym opisem zespołów archiwalnych, zawiera opisy zbiorów mikrofilmów i linki do inwentarzy. Jest bardzo dobrze przeszukiwalna i jest zachwalana jako zdecydowanie bardziej niezawodna, niż bazy tworzone w systemie Access.

O odbyło się również spotkanie z Istvanem Revem, dyrektorem Open Society Archives. Omówiono sprawę udziału OSA w realizacji międzynarodowego programu „Wspólne dziedzictwo archiwalne państw i narodów Europy Środkowej i Wschodniej” i witryny internetowej, która miała być umieszczona na serwerze OSA. Niestety, nie będzie to możliwe. Strona polska otrzymała natomiast propozycję wykorzystania na naszej stronie internetowej bazy danych przygotowanej przez OSA i pomoc informatyków OSA w przeszkoleniu osób obsługujących tę bazę w Polsce. Omówiono również udział OSA w

programach o charakterze międzynarodowym, m.in. przy opracowaniu Archiwum RWPG i udostępnianiu Archiwum Paktu Warszawskiego.

Delegację polską przyjęli również: ambasador RP na Węgrzech oraz dyrektor Polskiego Instytutu w Budapeszcie. Rozmowy miały charakter kurtuazyjny i zostały wykorzystane do poinformowania gospodarzy o wynikach przeprowadzonych wcześniej rozmów w Archiwum Narodowym Węgier i OSA.

M. Januszewska

7. POBYT DELEGACJI NDAP W MOSKWIE

Głównym celem pobytu w Moskwie (28–30 XI 2001 r.) delegacji NDAP (Władysław Stępnia, Marian Płachecki) był udział w konferencji oddziału regionalnego MRA. Było to już drugie posiedzenie tego oddziału. Zaznaczyła się znaczna konsolidacja tego gremium, a przede wszystkim wzrost liczby państw członkowskich. Oddział ten spełnia już wymogi dotyczące liczby członków określone w konstytucji MRA

Porządek dzienny przewidywał – po otwarciu obrad przez przewodniczącego Oddziału, prof. Włodzimierza P. Kozłowa – 1) zwięzłe prezentacje dokonań członków Oddziału w ich krajach ojczystych, 2) przyjęcie planu prac Oddziału na rok 2002, 3) kwestie finansowe związane z działalnością Oddziału, 4) informację o programach międzynarodowych, realizowanych z udziałem członków Oddziału, 5) relację z Drugiego Posiedzenia Europejskiego Oddziału Regionalnego MRA, 6) przyjęcie do Oddziału nowych członków, 7) dokonanie zmian w składzie Biura Wykonawczego, 8) omówienie koncepcji biuletynu informacyjnego Eurasiki, 9) zatwierdzenie logo Oddziału, 10) przyjęcie wytycznych w odniesieniu do strony internetowej Oddziału, 11) ustalenie czasu i miejsca kolejnego posiedzenia Eurasiki.

Ustalono, że w roku 2002 konferencji naukowa Oddziału poświęcona zostanie „Problemom prawnym funkcjonowania instytucji archiwalnych w krajach Euroazji”. W związku z tym omówiono także przygotowania do uruchomienia i opublikowania bazy danych zbierającej przepisy prawne regulujące pracę archiwów w krajach członkowskich. Kraje zainteresowane tą inicjatywą winny dostarczyć (w rosyjskiej wersji językowej) przepisy prawne obowiązujące na ich terytoriach.

W dalszej dyskusji podkreślono, że w ramach MRA możliwa jest realizacja projektów zarówno bilateralnych, jak i wielonarodowych. Większość uczestników wskazywała na znaczenie ich współpracy z archiwami polskimi, przede wszystkim w ramach sesji z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata”. Rosjanie i Ukraińcy nawiązali do programu „Reconstitution of the Memory of Poland”, a przedstawiciel Białorusi mówił o programie

dotyczącym Archiwum Radziwiłłów. Z ofertą współpracy z archiwami polskimi wystąpił szef archiwów Kirgizji. Dotyczyć ona będzie rejestracji źródeł na temat obecności Polaków na obszarze tego państwa (prześle w tej sprawie pismo). Strona polska natomiast starała się pozyskać współpracowników do realizacji swoich programów międzynarodowych i wymiany bilateralnej z państwami Wspólnoty Niepodległych Państw. Rozmowy na te tematy zostały przeprowadzone z szefami archiwów Azerbejdżanu, Kirgizji i Kazachstanu (w tym ostatnim przypadku w nawiązaniu do ustaleń z Reykjavíku). Delegacja polska wskazała także na koordynowane przez NDAP programy w ramach Oddziału Europejskiego, informując o możliwościach zapoznania się z nimi za pośrednictwem nośników elektronicznych. Uczestnicy spotkania wysłuchali także informacji o konstrukcji demonstrowanej strony internetowej „Archiwa Rosji”.

Posiedzenie Oddziału połączone było z międzynarodową konferencją naukowo-praktyczną, poświęconą problematyce gromadzenia i zabezpieczania dokumentacji audiowizualnej. W. Stępień wygłosił referat pt. „Podstawy gromadzenia i ocena wartości dokumentacji audiowizualnej w praktyce archiwów polskich”. W treści referatów i w głosach w dyskusji dominowały problemy związane z gromadzeniem tego typu dokumentacji. Generalnie problemem podstawowym okazuje się brak regulacji prawnych, które pozwalałyby na taki zakres działalności, w wyniku którego archiwa państwowe mogłyby gromadzić najważniejsze rodzaje wytwarzanych materiałów. W WNP najczęściej stosowaną metodą jest zawieranie porozumień z pozapaństwowymi instytucjami i osobami prywatnymi, które wytwarzają lub przechowują materiały audiowizualne. Zebrani z zainteresowaniem przyjęli wiadomości o regulacjach zastosowanych w Polsce w odniesieniu do zasobu archiwum Radiokomitetu. Także przedstawienie polskich kryteriów oceny wartości materiałów audiowizualnych wywołało pewne ożywienie obrad, gdyż problemu tego nie podejmowali inni referenci.

Pobyty w Moskwie zostały wykorzystane także do załatwienia i omówienia aktualnych problemów w naszych stosunkach z archiwami rosyjskimi.

- 1) strona rosyjska powróciła do propozycji wznowienia wymiany osobowej, począwszy od 2002 r.;
- 2) dyrektor Rosyjskiego Archiwum Państwowego Ekonomiki poinformowała o postępie prac nad opracowaniem Archiwum RWPG, w których uczestniczy 4 pracowników.;
- 3) prof. Kozłowski zaproponował zorganizowanie wiosną 2002 r. promocji t. 3 dokumentacji katyńskiej wydawanej w Polsce i zbiorczego tomu rosyjskiego na ten temat. Promocje te chce połączyć z posiedzeniem rad redakcyjnych dokumentacji katyńskiej i jeńców wojny 1920 r.;

- 4) otrzymaliśmy kolejną partię odpowiedzi na ankiety osób represjonowanych wraz z zapowiedzią gotowości do dalszej współpracy. Za pośrednictwem Ambasady Rosyjskiej w Warszawie mamy przesłać do Moskwy kolejną partię ankiet;
- 5) omówiono przygotowania do wydania zbioru dokumentów na temat jeńców wojny 1920 r.

Oddzielnym tematem rozmów były sprawy restytucyjne.

W. Stępiak

8. WIZYTA W POLSCE PREZYDENTA ARCHIWUM FEDERALNEGO RFN

W dniach 20 – 21 I 2002 r., na zaproszenie naczelnego dyrektora archiwów państwowych, przebywał w Warszawie z oficjalną wizytą prof. Hartmut Weber, prezydent Archiwum Federalnego RFN. Spotkanie dało okazję do podsumowania dotychczasowej współpracy oraz omówienia najistotniejszych planów i najbliższych wspólnych przedsięwzięć. Omówiono postanowienia art. 51 „Protokołu polsko-niemieckiej Komisji Mieszanej ds. współpracy kulturalnej” z 18 – 20 XII 2000 r. oraz uzgodnienia zawarte w „Protokole z rozmów między naczelnym dyrektorem archiwów państwowych a prezydentem Archiwum Federalnego”, podpisanym w 1996 r., w tym:

- 1) Współdziałanie przy realizacji programu Rady Europy „Reconstitution of the Memory of Poland” (dofinansowany za pośrednictwem Bundesarchiv przez Fundację im. R. Boscha). Otrzymaliśmy zapewnienie, że strona niemiecka gotowa jest kontynuować współpracę w zakresie realizacji tego programu, choć nie będzie to już wsparcie finansowe. Ustalono, że limit bezdewizowej wymiany archiwistów w roku 2002 zostanie wykorzystany na przeprowadzenie prac niezbędnych do zakończenia realizacji pierwszego etapu programu w archiwach w Berlinie. Prof. Weber miał okazję zapoznać się z bazą danych stworzoną na potrzeby programu i wprowadzonymi do niej wynikami kwerendy przeprowadzonej w archiwach niemieckich.
- 2) Realizacja zapisu dotyczącego wymiany publikacji. Raz w roku strony będą przysyłać na zasadzie wzajemności wykaz nowych publikacji oraz przygotowują spis dostępnych obecnie, tak by druga strona mogła zamówić interesujące ją pozycje i uzupełnić brakujące egzemplarze wydawnictw periodycznych.
- 3) Strona polska zaproponowała podjęcie wspólnego programu rejestracji i mikrofilmowania ksiąg metrykalnych i akt stanu cywilnego, spisów i ewidencji ludności zamieszkującej ziemie zachodnie i północne Polski przed 1945 r. Zaprezentowano bazę danych PRADZIAD i ELA, które mogłyby zostać wykorzystane w programie. Oczekujemy na

akceptację strony niemieckiej w sprawie realizacji programu oraz wskazanie osób, które będą za niego odpowiedzialne.

Podczas rozmów poruszono również sprawy związane z udostępnianiem dokumentów archiwalnych i informacji w nich zawartych. Liczymy na dostęp do bazy danych w Centrum Informacji, dzięki czemu byłoby możliwe wskazanie konkretnego archiwum na terenie Niemiec, które przechowuje materiały niezbędne np. do poświadczenia pracy w Niemczech. Bogatym źródłem jest np. dokumentacja ubezpieczeniowa, gromadzona od wprowadzenia w 1871 r. obowiązku ubezpieczania zdrowotnego każdego zatrudnionego pracownika. Uzyskano również zapewnienie, że Archiwum Federalne udostępni Polakom informacje o wpisach na niemiecką listę narodowościową.

Prof. Weber podziękował stronie polskiej za współpracę przy realizowanych przez stronę niemiecką projektach dotyczących opracowania „Inwentarza źródeł do historii zbrodni eutanazji, 1939–1945” oraz „Opisu Akt Pruskich Wyższych Władz Górniczych (1763–1865)”. Zarówno programy, jak i udział w nich polskich archiwistów zostały ocenione bardzo pozytywnie.

Omówiono ponadto sprawy związane z udziałem NDAP w projektach o charakterze międzynarodowym, w tym z programem „Wspólne dziedzictwo archiwalne państw i narodów Europy Środkowej i Wschodniej” oraz uczestnictwem archiwistów niemieckich w organizowanych w Polsce dorocznych międzynarodowych konferencjach archiwalnych z cyklu „Colloquia Jerzy Skowronek dedicata”. Uzgodniono, że rozważymy możliwość przesłania zaproszenia – poza tym, które już zostało skierowane do Bundesarchiv – do wybranego archiwum krajowego.

Prof. Weber przekazał również stronie polskiej oficjalne stanowisko rządu niemieckiego w sprawie rewindykacji materiałów archiwalnych. Stanowisko to będzie przez stronę polską oceniane i omawiane z przedstawicielami MSZ.

Oddzielnym punktem programu prof. Webera była wizyta w Archiwum Głównym Akt Dawnych, w ramach której zaprezentowano także Centralne Laboratorium Konserwacji Archiwaliów i Pracownię Mikrofilmową.

M. Januszewska

9. ROZMOWY POLSKO-UKRAIŃSKIE W SPRAWIE WYMIANY MATERIAŁÓW ARCHIWALNYCH

W dniach 11 – 12 XII 2001 r. odbyło się w Krasieczynie drugie posiedzenie zespołu ekspertów ds. archiwaliów historycznych, działającego w ramach Międzyrządowej Komisji Polsko-Ukraińskiej ds. ochrony i zwrotu dóbr kultury utraconych i bezprawnie

przemieszczonych podczas II wojny światowej. Stronę polską w rozmowach reprezentowali: Andrzej Biernat (przewodniczący strony polskiej, dyrektor generalny NDAP), Władysław Stępnia (zastępca naczelnego dyrektora archiwów państwowych), Jacek Krochmal (kierownik ZNA NDAP), Jan Basta (dyrektor AP w Rzeszowie), Sławomir Radoń (dyrektor AP w Krakowie) i Michał Michalski (Departament Dziedzictwa Narodowego i Ochrony Zabytków w Ministerstwie Kultury). Stronę ukraińską reprezentowali: Hennadij Boriak (przewodniczący strony ukraińskiej, zastępca przewodniczącego Państwowego Komitetu Archiwów Ukrainy), Walentyna Wrublewska (zastępca przewodniczącego Państwowej Służby Kontrolnej ds. Przemieszczenia Dóbr Kultury za Granicę Ukrainy), Olga Muzyczuk (dyrektor CPAHU w Kijowie) i Diana Pelc (dyrektor CPAHU we Lwowie).

Rozmowy były konsekwencją uzgodnień, które przyjęto podczas pierwszego posiedzenia zespołu ekspertów w Krakowie 15 – 16 II 2001 r. Ustalono wówczas zasady, którymi strony postanowiły kierować się podczas dalszych negocjacji. Za kryterium kwalifikowania archiwaliów do polskiego bądź ukraińskiego zasobu archiwalnego przyjęto zasadę proveniencji terytorialnej. Będzie ona stosowana w odniesieniu do akt wytworzonych przez władze państwowe i samorządowe. Natomiast wobec archiwaliów prywatnych i społecznych zdecydowano, że o ich przynależności do zasobów archiwalnych Polski lub Ukrainy decydować będą okoliczności sprawy, w tym wola aktotwórcy lub właściciela akt, względnie jego następcy prawnego. Stwierdzono też, że propozycje dotyczące wymiany archiwaliów zgłaszane przez zespół ekspertów będą respektować zasadę niepodzielności zespołów archiwalnych. Innym ważnym ustaleniem była decyzja, że cały narodowy zasób archiwalny Polski i Ukrainy, niezależnie od miejsca aktualnego przechowywania, stanie się przedmiotem negocjacji. W konsekwencji przedmiotem rozmów stały się nie tylko archiwalia z zasobu archiwów, ale także materiały archiwalne przechowywane w muzeach i bibliotekach.

W trakcie rozmów strony złożyły sprawozdania z realizacji podjętych prac. Na podstawie wcześniejszych uzgodnień strony opracowały wstępne spisy materiałów archiwalnych, które powinny zostać objęte wymianą. Prace te będą kontynuowane, w celu zestawienia pełnych spisów archiwaliów do wymiany.

Strona polska opracowała już potrzebne informacje, opierając się na ewidencji zasobu archiwów dostępnej w komputerowej bazie SEZAM, która jest również dostępna na stronie internetowej NDAP. Natomiast strona ukraińska zobowiązała się dostarczyć dodatkowe spisy do końca kwietnia 2002 r., zawierające informacje o archiwaliach ze zbiorów archiwów Lwowa, Iwanofrankowska, Łucka, Równego, Tarnopola oraz Muzeum Narodowego we Lwowie, a także sporządzić spisy materiałów archiwalnych polskiej proveniencji terytorialnej z archiwów wschodniej Ukrainy, ze szczególnym uwzględnieniem Obwodowego

Państwowego Archiwum w Charkowie. Ważnym postanowieniem było także podjęcie przez stronę ukraińską zobowiązania o udostępnieniu polskim ekspertom centralnej kartoteki zespołów archiwalnych przechowywanych w zasobach archiwów państwowych Ukrainy, znajdującej się w Państwowym Komitecie Archiwów Ukrainy w Kijowie, a także komputerowej bazy danych pod nazwą „System Informacyjny – Centralna Kartoteka Zespołów”.

Ponadto zdecydowano o potrzebie spisania trzech list zespołów archiwalnych, które staną się przedmiotem dalszych rozmów. Pierwsza obejmować ma wykaz zespołów, które bezspornie powinny zostać objęte wymianą. Druga zawierać będzie zestawienie materiałów archiwalnych, w stosunku do których należy przeprowadzić ekspertyzę w celu stwierdzenia ich rzeczywistej proveniencji terytorialnej. Trzecia zawierać będzie wykaz poloników i ukrainików w zbiorach polskich i ukraińskich o istotnym znaczeniu dla historii obydwu państw.

Zebrani zaakceptowali listy propozycji materiałów archiwalnych, które mają zostać objęte wzajemną wymianą, w ramach tzw. pierwszego kroku. Po dokonaniu przeglądu materiałów archiwalnych proponowanych do przekazania ustalono, że przedmiotem wymiany będą ze strony polskiej: jedna księga miejska z Krzemieńca z lat 1747–1764 oraz 3 księgi grodzkie (krzemieniecka, włodzimierska i żytomierska) z lat 1683–1783, przechowywane w zasobie AGAD oraz jedna księga grodzka lwowska z 1687 r. z zasobu AP w Krakowie. Ze strony ukraińskiej przedmiotem wymiany będzie zbiór 22 dokumentów pergaminowych z lat 1396–1760, przechowywanych w zasobie CPAHU w Kijowie oraz zespół „Komisja do rozpatrzenia roszczeń finansowo-majątkowych między Austrią a Królestwem Polskim”, z lat 1816–1817 (16 j.a.), znajdujący się w zasobie CPAHU we Lwowie. Powyższe propozycje wymiany archiwaliów zostaną przedłożone do rozpatrzenia i akceptacji Międzyrządowej Komisji Polsko-Ukraińskiej.

Podczas rozmów w Krasieczynie omawiano też stan realizacji polsko-ukraińskich projektów i inicjatyw dotyczących wspólnego dziedzictwa archiwalnego obu państw. Chodzi tu w szczególności o realizację programów „Wspólne dziedzictwo archiwalne państw i narodów Europy Środkowej i Wschodniej” i „Odtworzenie Pamięci Polski”, prac nad wydawnictwami „Metryka Wołyńska 1569–1673” oraz „Przewodnik po zasobie Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie” oraz komputerowych baz danych „Kataster Galicyjski” i „Księgi metrykalne Ukrainy Zachodniej”. Strony zadeklarowały wolę dalszej współpracy przy realizacji tych programów.

Strona ukraińska wyraziła też gotowość udzielenia pomocy w zakresie poszukiwania i udostępnienia materiałów archiwalnych dotyczących Gabinetu Numizmatycznego króla

Stanisława Augusta, które mogą znajdować się w Instytucie Archeologii Narodowej Akademii Nauk Ukrainy, Muzeum Narodowym Historii Ukrainy oraz w innych zbiorach.

J. Krochmal

10. KONFERENCJA W WARSZAWIE „PRZEMIESZCZONE DOBRA KULTURY”

Organizatorem międzynarodowej konferencji w Warszawie pt. „Przemieszczone dobra kultury. Przypadek Europy Zachodniej i problemy państw Europy Środkowej i Wschodniej w XX wieku” było Forum Europejskie Fundacji im. Stefana Batorego. Uczestnikami obrad w dniach 25 – 26 I 2002 r. byli pracownicy ośrodków naukowych, archiwów, bibliotek, muzeów i środków masowego przekazu z kilkunastu państw europejskich, w tym grupa pracowników polskich archiwów państwowych. Wśród referentów znaleźli się znani uczeni w dziedzinie międzynarodowej ochrony prawnej dóbr kultury z Polski, Białorusi, Niemiec, Litwy, Rosji, Słowacji, Ukrainy i Węgier.

Organizatorzy postawili sobie za cel omówienie zagadnień sukcesji prawnej, ciągłości kulturowej społeczeństw, sposobu definiowania dziedzictwa kulturowego, zadośćuczynienia za zniszczenia wojenne, a także egzekwowania porozumień międzypaństwowych oraz prawa międzynarodowego. Temat ten podjęli w sytuacji, gdy toczą się rozliczne negocjacje międzypaństwowe, którym towarzyszą – jak określili to w zapowiedzi konferencji – olbrzymie emocje, wynikające często z fałszywie pojętego poczucia godności narodowej i odrzucanie a priori argumentów drugiej strony.

Odbyły się 4 sesje problemowe, z których drugą, pt. „Rewindykacje i prawo”, poprowadził zastępca naczelnego dyrektora archiwów państwowych, Władysław Stępnia. Prelegenci i dyskutanci rozpatrywali ogólne zasady przekazywania, dziedziczenia i prawa własności dóbr artystycznych i historycznych, w tym archiwaliów. Zastanawiano się, z jakiego tytułu państwo występuje na arenie międzynarodowej jako strona w poszukiwaniu dóbr kultury pochodzących z jego terytorium. Omawiano także regulacje wewnętrzne dotyczące tej dziedziny w praktyce różnych państw. W wystąpieniach znanych autorytetów naukowych (Mark Bogusławskij z Rosji, Wojciech Kowalski, Stefan Turner z Niemiec) znalazło się wyczerpujące omówienie zasad prawnych i praktyki państw w zakresie restytucji, repatriacji i przekazywania dóbr kultury. W. Stępnia omówił międzynarodowe konwencje dotyczące ochrony dóbr kultury oraz specyficzny status prawny archiwaliów w stosunkach międzynarodowych.

Znaczne zainteresowanie wywołało omawianie sporów w kwestiach międzynarodowego rozmieszczania dóbr kultury oraz formułowanych propozycji rozwiązań. Rozpatrywano możliwości wypracowania standardów akceptowanych w Europie, które nie

muszą oznaczać konieczności zwrotu wszystkich przemieszczonych dóbr kultury, dzięki rozwiązaniom takim, jak np. depozyt rewindykacyjny. Miejsce szczególne w dyskusji zajęła Ustawa Federacji Rosyjskiej, odnosząca się do dóbr kultury przemieszczonych do tego kraju w związku z II wojną światową. Omawiał ten akt prawny przedstawiciel Ministerstwa Kultury FR, starając się udowodnić prawa Rosji do wprowadzenia specjalnej procedury restytucyjnej, przewidującej m.in. wypłatę przez zainteresowane państwa ekwiwalentu za konserwację i przechowywanie ich dóbr kultury przetrzymywanych w Rosji. Atmosfera dyskusji była gorąca; przedstawiciele RFN zgłaszali zastrzeżenia do postanowień ustawy rosyjskiej, pozbawiającej Niemcy praw do zagrabionych im dóbr kultury. Zdaniem Rosjan, Niemcy mogą je odzyskać za cenę wyrównania strat, które poniosła rosyjska kultura w czasie II wojny światowej.

Przykład niekonwencjonalnego podejścia do problematyki przemieszczonych dóbr kultury zaprezentowali przedstawiciele polsko-niemieckiej Grupy Kopernika – Kazimierz Wóycicki i, mówiący biegle po polsku, Jürgen Vietig. Powołali się na swoje wystąpienie z roku ubiegłego, w którym uznali, że władze państwowe Polski i Niemiec oraz reprezentujący je eksperci wyczerpali już możliwości działania, nie doprowadzając do znalezienia konstruktywnych rozwiązań. Propozycje Grupy Kopernika wykraczają poza stosowane dotąd ustalenia. Przewidują m.in. przystąpienie Polski do Fundacji Pruskich Dóbr Kultury, podział przechowywanych w Krakowie zbiorów Biblioteki Pruskiej na dwie części, z których jedna w charakterze depozytu pozostałaby w Polsce. Postulują dalej zgromadzenie w Toruniu całej spuścizny archiwalnej Zakonu Krzyżackiego. Archiwalia byłyby podzielone na te, wobec których miałyby zastosowanie teza ludnościowa (akta o znaczeniu prawnym) oraz zasada proveniencji terytorialnej (pozostałe przemieszczone archiwalia). W tych warunkach do Gdańska, Wrocławia i innych miast powróciłyby, w charakterze depozytów, wywiezione z nich archiwalia. I te problemy wywołały ożywioną dyskusję. Wystąpił w niej m.in. Andrzej Biernat, dyrektor generalny NDAP, skupiając się na potrzebie dalszego uściślenia pojęcia „dziedzictwa”, w tym wspólnego „dziedzictwa kulturowego”, a także pojęcia „dobra kultury przemieszczone”, przyjęcia zasady partnerstwa i otwartości w kontaktach między stronami, które zajmują się rozpatrywaniem spraw dziedzictwa kulturowego, w tym zwłaszcza przemieszczonych dóbr kultury. Ta ogólna zasada odnosi się specjalnie do kontaktów polsko--niemieckich w obszarze archiwalnym. Rozmowy prowadzone w tej sprawie od kilku lat należą do najtrudniejszych, tym bardziej, że po stronie niemieckiej uprawnienia partnera nie są adekwatne do uprawnień naczelnego dyrektora archiwów państwowych.

Zebrani zostali poinformowani o działaniach polskich archiwów państwowych mających na celu ujawnienie materiałów archiwalnych obcej proveniencji. Temu celowi

służy m.in. umieszczenie na stronach www bazy danych SEZAM, która dostarcza w trybie *on line* informacje o zasobie archiwów państwowych. Organizatorzy zapowiedzieli szybkie udostępnienie materiałów konferencji na stronie internetowej Fundacji Batorego: <http://www.batory.org.pl>

W. Stępnia

11. OPRACOWANIE INDEKSÓW OSOBOWYCH DO KSIĄG STANU CYWILNEGO WYZNANIA MOJŻESZOWEGO

Umowa NDAP z Jewish Record Indexing Poland (dalej: JRI-PL) w Kanadzie, podpisana 9 VII 1997 r., dotyczy opracowania indeksów osobowych do ksiąg stanu cywilnego wyznania mojżeszowego w polskich archiwach państwowych. Zostaną one sporządzone na podstawie kserokopii indeksów zawartych w oryginalnych księgach.

Od 5 lat JRI-PL każdą z otrzymanych partii kserokopii indeksów przetwarza w formie bazy danych, dostępnej poprzez ogólnosiwiatową sieć komputerową Internet. Zgodnie z umową, strona zagraniczna przekazuje NDAP oraz jej jednostkom kopię bazy danych, w celu włączenia do systemu informatycznego NDAP i podległych jej archiwów państwowych.

Na początku roku 2001 baza JRI-PL osiągnęła objętość 1 mln indeksów, co odzwierciedla wysiłek wielkiej liczby archiwistów, biorących udział w pracach związanych z indeksacją aktów metrykalnych wyznania mojżeszowego.

Wraz z przyrostem liczby miejscowości, dla których metryki są przedmiotem indeksacji oraz wzrostem ilości danych dla wielu miast, badacze mogą wynajdować metryki nie tylko w okolicach zamieszkania swoich przodków, ale również i w innych miejscowościach

W ramach umowy zamówienia JRI-PL realizuje 12 archiwów państwowych, a tylko w 2001 r. wykonano 15 632 stron kserokopii.

W ciągu paru tygodni zostały wprowadzone do bazy dane dla 73 miast. Dla wielu z nich są to pierwsze udostępnione indeksy, które pojawiły się w bazie JRI-Poland (1,5 mln indeksów).

Prace postępują nadal, ku zadowoleniu obu stron, które zawarły umowę, ułatwiając także poszukiwania indywidualnym osobom, pragnącym odnaleźć informacje na temat swoich przodków z terenu Polski.

COIA

12. NIEMIECKO-POLSKIE KOŁOKWIUM EDYTORSKIE

W dniach 9–10 XI 2001 r. w Berlinie odbyło się kolokwium edytorskie pod nazwą „Niemiecko-polska grupa dyskusyjna do spraw edycji źródeł” (Deutsch-Polnischer Gesprächskreis zur Quellenedition). Zostało zorganizowane przez Instytut im. Friedricha Meinecke w berlińskim Freie Universität i Instytut Historii i Archiwistyki UMK w Toruniu. Udział w obradach wzięło kilkudziesięciu historyków i archiwistów z Niemiec i Polski. W zamyśle organizatorów spotkanie stanowiło kontynuację dwóch międzynarodowych konferencji (Berlin 1999 i Toruń w 2000 r.) poświęconych problemom edycji źródeł. Materiały tych konferencji zostały opublikowane w zbiorze *Edition deutschsprachiger Quellen aus dem Ostseeraum (14.–16. Jahrhundert)*, wyd. M. Thumser, J. Tandecki, D. Heckmann, Toruń 2001.

Problematyka wcześniejszych konferencji koncentrowała się wokół edycji źródeł niemieckojęzycznych z późnego średniowiecza, geograficznie ograniczonych do basenu Morza Bałtyckiego. Tegoroczne kolokwium ma zapoczątkować coroczne spotkania dyskusyjne, których przedmiotem będą już wszystkie problemy związane z wydawaniem źródeł odnoszących się do historii Niemiec i Polski wieków średnich i czasów wczesnonowożytnych. Ważne miejsce planuje się jednak pozostawić dla regionów Pomorza, Prus i Śląska, których problematyka historyczna wydaje się szczególnie odpowiednia do współpracy polsko-niemieckiej w zakresie wydawania źródeł. Zmianę formuły tematycznej było już widać w programie obecnego kolokwium, w którym, obok zagadnień edycji źródeł pomorskich, pruskich i śląskich, znalazły się także referaty odnoszące się do innych źródeł i problemów edytorskich. W czasie kolokwium wygłoszono 8 referatów, po 4 ze strony niemieckiej i polskiej.

Kolokwium otworzył referat Otto Volka (Marburg), który przedstawił projekt wydania źródeł rachunkowych z późnego średniowiecza i czasów wczesnonowożytnych z wykorzystaniem specjalnego programu komputerowego. Piotr Dymmel (Lublin) omówił stan, warunki i potrzeby opracowania bibliografii edytorstwa źródeł historycznych, z odniesieniem do niedawno wydanej tego typu pracy w Polsce. Z kolei Bernhard Vogel (Erlangen) scharakteryzował w kontekście prac edytorskich tradycję rękopiśmienną zbiorów listów Piotra de Vinea. Pozostałe wystąpienia dotyczyły już problematyki pomorskiej, pruskiej i śląskiej. Piotr Oliński (Toruń) podsumował stan dotychczasowy i omówił perspektywy wydania źródeł do średniowiecznej i wczesnonowożytnej historii Gdańska. Źródłom historiograficznym poświęcony był referat Wojciecha Mrozowicza (Wrocław), który omawiając zabytki niemieckojęzyczne późnośredniowiecznej annalistyki na Śląsku przybliżył także przygotowania do edycji roczników śląskich. Bernhart Jähnig (Berlin) przedstawił nowe założenia do dalszych prac nad edycją „Preussischen Urkundenbuch”. Problematykę

dyplomatyczną kontynuowała Elfie-Marita Eibl (Berlin); na podstawie dokumentów pomorskich i meklemburskich cesarza Fryderyka III pokazała ona różne kwestie metodyczne związane z edycją regestów. W ostatnim referacie Witold Szczuczko (Toruń) omówił problemy wydania i postulaty badawcze odnoszące się do wczesnonowożytnej korespondencji dużych miast pruskich (Gdańsk, Toruń, Elbląg). Każdemu z referatów towarzyszyła intensywna dyskusja świadcząca o żywym zainteresowaniu tematyką obrad ze strony uznanych już i początkujących badaczy. Kolejne spotkanie ma się odbyć w Toruniu.

P. Dymmel

13. NAUKA I PRACA ZA GRANICĄ

Pracownicy archiwów państwowych mają możliwość podnoszenia kwalifikacji zawodowych za granicą, w ramach staży archiwalnych organizowanych przez Dyрекcję Archiwów Francuskich oraz kursów Szkoły Archiwalnej w Marburgu, a także możliwość pracy w archiwach instytucji polonijnych w Stanach Zjednoczonych. Pani Naczelną Dyrektorka skierowała do dyrektorów archiwów państwowych szczegółową informację w tej sprawie.

W ramach pomocy w porządkowaniu archiwów instytucji polonijnych w Stanach Zjednoczonych, Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych ma możliwość wydelegowania archiwistów z Polski do pracy w archiwach Instytutu im. Józefa Piłsudskiego i Polskiego Instytutu Naukowego w Nowym Jorku oraz w Muzeum Polskim w Chicago. Wyjazdy te sponsorowane są przez Fundację Kościuszkowską.

Kandydat na wyjazd powinien specjalizować się w opracowywaniu dokumentacji XX-wiecznej, posiadać umiejętność posługiwania się komputerowymi bazami danych, legitymować się przynajmniej 5-letnim stażem pracy w archiwum, znać dobrze język angielski (rodzaj certyfikatu poświadczającego stopień znajomości języka do uzgodnienia z Fundacją Kościuszkowską), a także poddać się procedurze wymaganej przez Fundację Kościuszkowską w celu otrzymania stypendium Fundacji.

Dokładne informacje dotyczące warunków, jakie powinien spełniać kandydat aby zostać stypendystą Fundacji podane są w internecie na stronie www.kosciuszkofoundation.org, otrzymać je można także w Polskim Oddziale Fundacji w Warszawie (adres: 00-497 Warszawa, ul. Nowy Świat 4, p. 118, tel/fax /22/ 621 70 67, e-mail: kosciusz@warman.com.pl).

Kursy proponowane przez Szkołę Archiwalną w Marburgu są bogatą i różnorodną ofertą szkoleń dla archiwistów zarówno początkujących, jak i doświadczonych, zajmujących się różnymi obszarami działalności archiwum. Opłatę za udział ponosi jednak uczestnik kursu, względnie zatrudniające go archiwum (w budżecie NDAP brak jest środków na ten cel

w roku bieżącym). Opłata ta zawiera koszty materiałów, nie obejmuje natomiast kosztów zakwaterowania i wyżywienia. Szczegółowe informacje o kursach można uzyskać na stronie internetowej www.uni-marburg.de/arvhivschule/fobiaktuell.html.

Przedstawione propozycje są zamierzeniami długofalowymi i cyklicznymi, wymagają spełnienia przez kandydata określonych warunków i oczywiście dotyczą osób posiadających dobrą znajomość języka angielskiego, niemieckiego bądź francuskiego, potwierdzoną certyfikatem wymaganym przez organizatorów.

Bliższe informacje na temat szkoleń posiadają dyrektorzy archiwów państwowych. Pełnymi i szczegółowymi informacjami dotyczącymi ofert dysponuje także Wydział Współpracy z Zagranicą Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych.

Naczelna Dyrekcja otrzymała także propozycję wysłania polskich archiwistów na różnego typu staże archiwalne, zbiorowe i indywidualne, organizowane corocznie w Paryżu przez Dyrekcję Archiwów Francji, m.in. międzynarodowy techniczny staż archiwalny, staż „Teorie i praktyki archiwistyczne”. W celu uzyskania większej ilości informacji można skorzystać ze strony internetowej Dyrekcji Archiwów Francji: www.archivesdefrance.culture.gouv.fr.

14. PIERWSZE POSIEDZENIE ZESPOŁU DS. ANALIZY FUNKCJONALNEJ ARCHIWÓW

Dnia 9 I 2002 r. odbyło się w Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych pierwsze posiedzenie zespołu naukowego do przeprowadzenia analizy funkcjonalnej archiwów państwowych. Zespół został powołany *Zarządzeniem nr 24 naczelnego dyrektora archiwów państwowych z 27 XI 2001 r.*, w składzie: Bolesław Rassalski (AP w Bydgoszczy) – przewodniczący, Ewa Rosowska (NDAP) – sekretarz, członkowie: Adam Baniecki (AP we Wrocławiu Oddział w Lubaniu), Tomasz Broniszewski (AP we Wrocławiu), Sławomir Filipiowicz (AP w Suwałkach), Stanisław Flis (AP w Gdańsku), Andrzej Jabłoński (AP w Szczecinie), Maciej Janik (AP w Łodzi), Włodzimierz Janowski (AAN), Jolanta Louchin (AAN), Ewa Perłakowska (AP w Krakowie).

Zadaniem zespołu jest przeprowadzenie analizy funkcjonalnej archiwów państwowych w celu zaprojektowania modelu zintegrowanego systemu informacyjnego zarządzania siecią archiwów państwowych. Podczas pierwszego posiedzenia zespół dyskutował nad określeniem sfer działalności archiwów, które będą objęte systemem informacyjnym. Uzgodniono, że podstawową dziedziną działania systemu powinna być informatyzacja zarządzania zasobem archiwów państwowych. Informatyzacja ta powinna objąć następujące sfery: nadzór nad zasobem narastającym (w tym ustalanie twórców materiałów archiwalnych), rozmieszczenie

zasobu, przejmowanie materiałów archiwalnych do archiwów państwowych, ewidencja archiwalna, zabezpieczenie i opracowanie zasobu, udostępnianie oraz informacja archiwalna. Z dziedzin zarządzania archiwami do systemu powinny być włączone sprawozdawczość i zarządzanie dokumentacją (w rozumieniu jednolitych narzędzi do zarządzania dokumentacją). W odniesieniu do innych sfer działalności, takich jak zarządzanie kadrami, finanse i księgowość, inwestycje, członkowie zespołu mieli zdania podzielone.

Pracę zespołu nadzoruje dyrektor generalny NDAP Andrzej Biernat. Zespół zobowiązany jest przedstawić rezultaty swoich prac do 1 XI 2002 r.

E. Rosowska

15. BAZA LOKALOWA I WYPOSAŻENIE ARCHIWÓW PAŃSTWOWYCH W 2001 R.

W 2001 r. uległa poprawie baza lokalowa 10 archiwów państwowych. Zakończono kapitalny remont dotychczasowej siedziby AP w Koszalinie Oddział w Słupsku oraz AP w Toruniu Oddział we Włocławku. W tym ostatnim podczas remontu do istniejącego dotychczas budynku dobudowano nowoczesny segment magazynowy.

AP w Zamościu przeniosło się do nowej siedziby, otrzymanej w stosunkowo dobrym stanie technicznym od władz miasta i adaptowanej na potrzeby archiwum ze środków NDAP. AP w Katowicach Oddział w Cieszynie otrzymało bezpłatnie od władz miasta nową siedzibę na jednym z pięter nowo wybudowanej Książnicy Miejskiej; także do nowych siedzib przeniosły się AP we Wrocławiu Oddział w Legnicy, AP w Suwałkach Oddział w Ełku oraz AP w Katowicach Oddział w Bielsku Białej. W trakcie remontu jest nowa siedziba AP w Lesznie, prowadzono także remonty archiwów państwowych we Wrocławiu, Szczecinie i Gdańsku (w tym ostatnim remont został zakończony przed jubileuszem stulecia archiwum).

Niestety, z powodu braku środków na prace remontowe, zmuszeni byliśmy w drugim półroczu wstrzymać remont siedziby Archiwum Akt Nowych. Przewiduje się kontynuowanie tego remontu w roku 2002.

Dla archiwów w Sandomierzu, Włocławku, Zamościu, Cieszynie, Pińczowie i Tarnowie zostały zakupione nowe regały kompaktowe.

Największym sukcesem w zakresie wyposażenia archiwów w środki techniczne okazał się zakup (w końcu 2001 r.) jedynej w kraju kamery hybrydowej. Kamera ta mikrofilmuje i skanuje dokumenty archiwalne w tym samym cyklu, bez konieczności przenoszenia dokumentu. Skanując można dokonać tego na dysk twardy lub, instalując nagrywarke, na dyskietkę lub płytę CD. Kamera zainstalowana została w Archiwum Dokumentacji Mechanicznej. Zakupiono także 11 kserografów oraz 9 czytników. W ramach negocjacji o

zakup czytników i taśmy mikrofilmowej, otrzymaliśmy bezpłatnie 2 czytniki od firmy Mikrofilm-Center, przeznaczone dla archiwów w Białymstoku i Koszalinie.

Dla archiwów w Zamościu, Katowicach, AP m.st. Warszawy Oddział w Grodzisku Mazowieckim zakupiono nowoczesne, zautomatyzowane komory próżniowe. Ponadto komorę próżniową we Wrocławiu wyremontowano i zmodernizowano.

M. Borowski

16. SPRAWY KADROWE

Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych

Z dniem 31 XII 2001 r. uległa rozwiązaniu umowa o pracę z drem Marianem Płacheckim, radcą naczelnego dyrektora archiwów państwowych w Wydziale Wydawnictw. Umowa o pracę rozwiązała się z upływem czasu, na który była zawarta.

Z dniem 1 II 2002 r. dyrektor generalny NDAP powierzył pani Beacie Obrębowskiej prowadzenie sekretariatu NDAP.

Pani Elżbieta Kopica, prowadząca dotychczas sekretariat naczelnego dyrektora archiwów państwowych, została przeniesiona do pracy w Centralnym Ośrodku Informacji Archiwalnej przy NDAP.

Odnaczenia pracowników NDAP i archiwów państwowych w 2001 r.

Postanowieniem prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 26 IX i 23 X 2001 r. o nadaniu odznaczeń – za wzorowe, wyjątkowo sumienne wykonywanie obowiązków wynikających z pracy zawodowej – odznaczeni zostali:

Złotym Krzyżem Zasługi

- 1) Kazimierz Nobis, kierownik oddziału AP w Kielcach,
- 2) Sławomir Radoń, dyrektor AP w Krakowie.

Srebrnym Krzyżem Zasługi

- 1) Elżbieta Billing, kierownik oddziału AP we Wrocławiu,
- 2) Sławomir Filipowicz, kierownik oddziału AP w Suwałkach,
- 3) Dariusz Grot, główny specjalista w NDAP,
- 4) Piotr Pawłowski, kierownik oddziału w Sandomierzu AP w Kielcach,
- 5) Maria Wittke, konserwator archiwalny w AP w Gdańsku,
- 6) Ryszard Wojtkowski, dyrektor AP m.st. Warszawy.

Braźowym Krzyżem Zasługi

- 1) Joanna Bławat, kierownik oddziału AP w Gdańsku,
- 2) Marek Borowski, naczelnik Wydziału Ogólnego NDAP,
- 3) Janusz Gołaszewski, kierownik oddziału AP we Wrocławiu,
- 4) Katarzyna Komsta, kierownik oddziału AP w Gdańsku,
- 5) Aleksandra Skibicka, starszy kustosz w AP w Gdańsku,
- 6) Piotr Wierzbicki, kierownik oddziału AP w Gdańsku,
- 7) Piotr Zawilski, dyrektor AP w Piotrkowie Trybunalskim.

Minister kultury wyróżnił odznaką Zasłużony Działacz Kultury

- 1) Emilię Długosz, starszego archiwistę w AP w Przemyślu,
- 2) Janinę Łukasiewicz, konserwatora archiwalnego w AP w Gdańsku*,
- 3) Małgorzatę Annę Nowak, zastępcę dyrektora AP w Przemyślu,
- 4) Ewę Porolniczak-Brejnik, starszego kustosza w AP w Gdańsku*,
- 5) Przemysława Wojciechowskiego, kierownika Pracowni Konserwacji Materiałów Archiwalnych AP w Poznaniu.

* odznaczenia wręczono podczas uroczystości z okazji 100-lecia AP w Gdańsku, w dniu 8 VI 2001 r. w Gdańsku.

**Minister edukacji narodowej
za szczególne zasługi dla oświaty i wychowania nadał
MEDAL KOMISJI EDUKACJI NARODOWEJ**

- 1) Czesławowi Biernatowi, kustoszowi w AP w Gdańsku,
- 2) Marii Frankel, kierownikowi oddziału AP w Szczecinie,
- 3) Marii Osiadacz, kierownikowi oddziału AP w Przemyślu,
- 4) Romanowi Stelmachowi, kierownikowi oddziału AP we Wrocławiu.

Odznaczenia wręczył Maciej Klimczak, podsekretarz stanu w Ministerstwie Kultury, w dniu 21 XII 2001 r., w sali im. J. Siemieńskiego w AGAD.

I. Prusinowska